

เอกสารอ่านประกอบหลักสูตรการอ่าน
โครงการเพื่อครูภาษาไทยในโรงเรียนพระปริยัติธรรม
สถาบันภาษาไทยสิรินธร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตอนที่ 8

อ่านอย่างตีความ (1) ตีความด้วยความรู้ในตัวภาษา

ในการสื่อสารทั่วไป บ่อยครั้งที่ผู้ส่งสารไม่ได้ใช้คำพูดตรงไปตรงมา แต่มีการใช้คำเปรียบสัญลักษณ์ การประชดประชัน ดังนั้น ผู้อ่านจึงจำเป็นต้อง “ตีความ” กล่าวคือ ใช้ความรู้และประสบการณ์พิจารณาค้นหาสารที่แฝงหรือซ่อนอยู่ในบทความ อันได้แก่ ความหมายที่แท้จริง เจตนาของผู้เขียน อารมณ์และความคิดที่ผู้เขียนต้องการจะสื่อ ใน “การตีความ” ผู้อ่านอาจจะใช้ข้อมูลที่อยู่ในบทความมาทำให้เข้าใจเจตนาของผู้เขียน และบางครั้งยังต้องใช้ความรู้และประสบการณ์ของผู้อ่านเพิ่มเติมเพื่อให้เข้าใจเจตนาของผู้เขียน ซึ่งในบางครั้งอาจไม่ตรงกับเจตนาของผู้เขียนก็ได้ ความรู้ที่จำเป็นในการใช้ตีความมีทั้งความรู้ในตัวภาษา และบริบทในการตีความ ซึ่งรวมถึงประสบการณ์ และความรู้เกี่ยวกับเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในสังคม หลายครั้งที่การตีความมิได้ใช้ความรู้ในภาษาหรือความรู้นอกภาษา แต่เพียงอย่างเดียว แต่ต้องใช้ความรู้ทั้งสองส่วนประกอบกันด้วย

ในตอนนี้เป็นเรื่องการตีความด้วยความรู้ในตัวภาษา ส่วนบริบทในการตีความจะกล่าวถึงในตอนถัดไป

ความรู้ในตัวภาษา

ความรู้ในตัวภาษาถือเป็นพื้นฐานในการทำความเข้าใจและตีความบทความ ผู้อ่านจะต้องรู้จักความหมายของคำและการเปรียบเทียบ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

ก. รู้จักความหมายของคำ ความหมายของคำแบ่งได้เป็น 2 ประเภทคือ

1. ความหมายตรงหรือความหมายประจำคำ เป็นความหมายพื้นฐานที่เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่าเป็นความคิดที่คำคำนั้นสื่อ เช่น “เสียบ” มีความหมายประจำคำว่า “การดันให้สิ่งของซึ่งมีลักษณะเล็ก บาง หรือแหลมแทรกเข้าไปในของอีกสิ่งหนึ่ง” เช่น *ไม่เสียบลูกชิ้น*

2. ความหมายแฝงหรือความหมายนัยประหวัด เป็นความหมายเชิงเปรียบเทียบหรือมีแง่มุมที่ลึกซึ้งบางแง่มุมที่สัมพันธ์กับคำคำนั้น คำคำหนึ่งอาจมีความหมายแฝงบางอย่างสำหรับบางคน แต่ไม่สื่อความสำหรับบางคนก็ได้ เช่น ใน *หัวหน้าพรรคเสียบ* ซึ่งเป็นสมญาที่ผู้สื่อข่าวตั้งให้แก่นักการเมืองผู้หนึ่ง คำว่า “เสียบ” มีความหมายแฝงว่า “เข้าร่วมรัฐบาล” และมีความหมายในเชิงลบในทำนอง “ฉวยโอกาส” เจืออยู่ด้วย

ในการค้นหาความหมายของคำนั้น พจนานุกรมเป็นตัวช่วยอย่างดี เพราะนอกจากจะให้ความหมายตรงแล้ว ยังแสดงความหมายแฝงซึ่งใช้กันอย่างแพร่หลายด้วย อย่างไรก็ตาม อาจมีศัพท์บัญญัติหรือศัพท์เฉพาะทางที่เป็นความหมายตรง แต่ยังไม่มีการรวบรวมไว้ในพจนานุกรมอยู่ ดังนั้น ผู้อ่านต้องค้นคว้าจากแหล่งค้นคว้าอื่นด้วย เช่น สารานุกรม ศัพท์านุกรม หรืออินเทอร์เน็ตซึ่งเป็นแหล่งรวมข้อมูลที่หลากหลาย ส่วนความหมายแฝงที่ไม่ปรากฏในพจนานุกรมนั้น อาจตีความทำความเข้าใจได้โดยอาศัยบริบทประเภทต่าง ๆ ซึ่งจะกล่าวในรายละเอียดต่อไป

ข. รู้จักข้อความเปรียบเทียบ

บางครั้งผู้ส่งสารเลือกเปรียบเทียบสิ่งที่ตัวเองต้องการจะกล่าวถึงกับของอีกสิ่งหนึ่ง ซึ่งมีลักษณะบางอย่างคล้ายกันเพื่อให้ผู้อ่านเห็นภาพชัดเจนขึ้นหรือเพื่อวรรณศิลป์ เราอาจแบ่งประเด็นการเปรียบเทียบเป็นสองประการ คือ

การเปรียบเทียบรูปร่างลักษณะภายนอก (formal) เช่น *มีทองเท่าหนวดกุ้ง* เป็นการเปรียบเทียบขนาดว่าทองเส้นเล็ก และ

การเปรียบเทียบหน้าที่หรือคุณค่า (functional) เช่น *อย่าเอาทองไปสู้กระเบื้อง* เปรียบทองซึ่งมีราคาสูงกับคนที่ดีกว่า เหนือกว่า หรือมีศักดิ์ศรีสูงกว่า และเปรียบกระเบื้องซึ่งมีราคาต่ำกว่ากับคนที่แย่กว่า ต่ำกว่า

ในการตีความความหมายเปรียบเทียบนั้น ให้พิจารณาอันดับแรกว่าเป็นการเปรียบอะไรกับอะไร และเป็นการเปรียบลักษณะภายนอก หรือการเปรียบเทียบหน้าที่หรือคุณค่าของสิ่งนั้น เมื่อได้คำตอบแล้ว ให้พิจารณาว่าสิ่งที่นำมาเปรียบ (source domain) นั้นมีลักษณะหรือหน้าที่หรือความสำคัญอย่างไร และจึงนำไปเทียบว่าผู้เขียนต้องการสื่อว่าสิ่งที่ถูกเปรียบ (target domain) นั้นเป็นอย่างไร

เช่น การตีความประโยค *“บอกลาแพนด้าได้ตาไปได้เลย”* อันดับแรกเราจะเห็นว่าเป็นการเปรียบเทียบอะไรสักอย่างที่อยู่ที่ตาเดียวกับแพนด้า ลำดับถัดไป ให้พิจารณาว่าเป็นการเปรียบเทียบเรื่องคุณค่าหรือลักษณะภายนอก หากเป็นเรื่องคุณค่า แพนด้าอาจหมายถึงความน่ารัก หากเป็นลักษณะภายนอก อาจหมายถึงลักษณะเด่นของสัตว์ชนิดนี้ที่มีสีขาวแถมดำ ในกรณีนี้เป็นการเปรียบเทียบสิ่งบางอย่างที่อยู่บริเวณใต้ตา (สิ่งที่นำมาเปรียบ) น่าจะเป็นการเปรียบเทียบลักษณะภายนอก คือการที่หมีแพนด้ามีขนรอบดวงตาเป็นสีดำ (สิ่งที่ถูกเปรียบ) ดังนั้น *แพนด้าได้ตา* จึงหมายถึงรอยดำคล้ายใต้ตา

วิธีการเปรียบเทียบมีหลายวิธี ดังนี้

1. การเปรียบเทียบสิ่งหนึ่งว่าเหมือนอีกสิ่งหนึ่ง (อุปมา) โดยมีคำเปรียบเทียบ เช่น เหมือน ดุจ ดัง ดัง ราว เฉก เช่น ฯลฯ ปรากฏอยู่ในข้อความนั้นๆ เช่น

มีวิชาเหมือนมีทรัพย์อยู่นับแสน

เมื่อเขาได้เรียนวิชานี้แล้วก็เหมือนเสื่อติดปีก

2. การเปรียบเทียบสิ่งหนึ่งเป็นอีกสิ่งหนึ่ง (อุปลักษณะ) มักมีคำว่า “เป็น” หรือ “คือ” ปรากฏอยู่ในข้อความนั้นๆ เช่น

ชวานาคือกระดูกสันหลังของชาติ

ดวงตาเป็นหน้าต่างของหัวใจ

อย่างไรก็ตาม การเปรียบเทียบแบบอุปลักษณะนี้บางครั้งอาจไม่ต้องมีคำเปรียบเทียบ “เป็น” หรือ “คือ” ในข้อความที่เปรียบเทียบก็ได้ เช่น

ไฟโทสะของเขาได้เผาเผาจิตใจของเขาเอง

3. การใช้สัญลักษณ์หนึ่งแทนสิ่งหนึ่ง (สัญลักษณ์) โดยมากมักจะใช้สิ่งที่เป็นรูปธรรมแทนนามธรรม สัญลักษณ์ที่เป็นที่รู้จัก เช่น

ดอกไม้ แทน ผู้หญิง, สีขาว แทน ความดี, สีดำ แทน ความชั่ว, ไฟ แทน ความโกรธ เป็นต้น

4. การนำส่วนเพียงส่วนเดียวแทนส่วนทั้งหมด (นามนัย) เช่น

คนหยาบช้าเช่นนี้มีแต่จะทำให้ผ้าเหลืองต้องแปดเปื้อน

น้ำตาและรอยยิ้มอยู่คู่ชีวิตมนุษย์เสมอมา

เลือดของวีรชนจะจารีกอยู่ในประวัติศาสตร์ตลอดไป

5. การสมมุติสิ่งที่ไม่ใช่มนุษย์ให้มีกิริยาอาการ ความรู้สึกเหมือนมนุษย์ (บุคคลิษฐาน) เช่น

โชคชะตาผลักร่างกายเราได้ แต่มันจะเอาหัวใจของเราไปกระเดาะเล่นไม่ได้

6. การกล่าวเกินจริง (อธิพจน์) เช่น

ฉันเพียรปักผ้าลวดลายละเอียดอย่างนี้จนตาจะบอดอยู่แล้ว

7. การใช้ถ้อยคำนัยผกผัน (ประชด) เช่น

พ่อทวดดาตั้นนอนหรือยังล่ะ